

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקמה

ערב שבת קודש
פרשת וילך / שובה
ה' בתשרי ה'תשע"ג

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ה' בתשרי ה'תשע"ג - י"ב בתשרי ה'תשע"ג

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ה' בתשרי	הלכות פרה אדומה פרק ב-ד.	הלי מגילה וחנוכה... בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קיג.
ש"ק	ו' בתשרי	פרק ה-ז.	פרק ב.	מ"ע קיג.
א'	ז' בתשרי	פרק ח-י.	פרק ג.	מ"ע קח.
ב'	ח' בתשרי	פרק יא-יג.	פרק ד.	מ"ע קח.
ג'	ט' בתשרי	פרק יד-טו. הלכות טומאת צרעת.. בפרקים אלו. פרק א.	תורת חכם וגוי. ספר נשים והוא ספר רביעי.. הלי אישות.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קח. קא.
ד'	י' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ב.	מל"ת שח. שז.
ה'	י"א בתשרי	פרק ה-ז.	פרק ג.	מ"ע קיב.
ו'	י"ב בתשרי	פרק ח-י.	פרק ד.	מ"ע קי.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
7.03	6.38.6	1.04	12.34	9.29	6.35	5.38	5.16	4.28	ו', ה' בתשרי
7.02	6.37.5	1.04	12.33	9.29	6.36	5.38	5.17	4.29	ש"ק, ו' בתשרי
6.00	5.36.0	12.03	11.33	8.29	5.37	4.39	4.18	3.30	א', ז' בתשרי
5.59	5.34.6	12.03	11.33	8.29	5.37	4.40	4.18	3.30	ב', ח' בתשרי
5.57	5.33.3	12.02	11.32	8.30	5.38	4.40	4.19	3.31	ג', ט' בתשרי
5.56	5.32.0	12.02	11.32	8.30	5.38	4.41	4.20	3.32	ד', י' בתשרי
5.55	5.30.7	12.01	11.31	8.30	5.39	4.42	4.20	3.33	ה', י"א בתשרי
5.53	5.29.4	12.01	11.31	8.30	5.40	4.42	4.21	3.33	ו', י"ב בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ
7:14	6:01	7:12	6:01	7:14	6:16	7:14	6:07	6:19	6:11
יום הכיפורים	4:56	6:07	4:56	6:09	5:11	6:09	5:02	5:14	6:09
האזינו	4:52	6:03	4:52	6:05	5:07	6:05	4:58	5:10	6:05

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

הוספה בשלמות התשובה, עבודה מתוך שמחה

בשבת תשובה באים לשלמות התשובה ומתוך שמחה ועונג • גם שם הפרשה 'וילך' רומז להליכה באין ערוך הנעשית בתשובה כראוי • והקשר של כל הנ"ל ליום היארציט של הרבנית האם חנה נ"ע • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ובתשובה עצמה – לא (רק) תשובה תתאה, שצריך להיות לפני יום השבת, אלא תשובה עילאה⁵. ועל אחת כמה וכמה בשבת שובה, השבת שבעשרת ימי תשובה – שהרי, כשם שבכל עשרת ימי תשובה גדלה מעלת התשובה לגבי כל השנה, כפסק דין הרמב"ם⁶ "אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", כמו כן גדלה מעלת התשובה דשבת שובה לגבי כל שבתות השנה⁷.

ובפרט שהשבת של עשרת ימי תשובה היא שלימות כל עשרת ימי תשובה, כי ביום השבת נעשה העילוי והשלימות ("ויכולו"⁸) של כל הימים שלפני זה, כולל גם ראש השנה, התחלת עשרת ימי תשובה, וממנו מתברכים כל הימים שלאחרי זה⁹, כולל גם יום הכיפורים, סיום וחותם עשרת ימי תשובה, שלימות התשובה, "זמן תשובה לכל". קץ מחילה וסליחה לישראל¹⁰.

א. בשבת זו, השבת של עשרת ימי תשובה – הנקראת "שבת שובה" או "שבת תשובה"¹ – קורין בשנה זו (כבכמה שנים) פרשת וילך. ועל פי הידוע² שפרשיות התורה שייכות לזמן שבו קורין אותן בציבור, יש לבאר קשר ושייכות שבת שובה לפרשת וילך.

ועניין נוסף בשבת שובה בשנה זו – קביעותה בימי החודש בו' תשרי, ה"אירציט" של אמי מורת ע"ה³, אשר, מכיוון שכל ענייני העולם (ועל אחת כמה וכמה הסתלקותה של אשה צדקנית בישראל) הם בהשגחה פרטית, בוודאי יש קשר ושייכות בין ה"אירציט" לשבת שובה ופרשת וילך. והעיקר – לא רק ביאור שייכות העניינים, אלא הלימוד וההוראה בעבודה בפועל, "החי יתן אל לבו"⁴, כדלקמן.

ב. עניינה של שבת שובה הוא – שלימות התשובה: שבת – עניינה תשובה, "שבת אותיות תשב"⁵,

6 הל' תשובה פ"ב ה"ו.
7 להעיר ממ"ש בסידור האריז"ל (במקומו) ששבעת הימים שבין ר"ה ליוה"כ פ, הכוללים כל שבעת ימי השבוע, מתקנים ומשלימים כל שבעת ימי השבוע דכל השנה, ועפ"ז, יום השבת דעשי"ת מתקן ומשלים השבתות דכל השנה כולה.
8 בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ. לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.
9 ראה זח"ב סג, ב, פח, א.
10 רמב"ם שם ה"ז.

1 שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ד ס"ח. סתכ"ט ס"ב (שובה). סתקפ"ב ס"ד (תשובה). וראה לקו"ש ח"ד עמ' 144 הערה 9. וש"נ. וראה גם שיחות שבת שובה תשד"מ. תשמ"ו.
2 ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א). וראה גם "היום יום" ב' חשוון. סה"ש תש"ב עמ' 29 ואילך.
3 נסתלקה בעלות המנחה דשבת שובה, ו' תשרי תשכ"ה – כקביעות שנה זו.
4 קהלת ז, ב.
5 אגה"ת ספ"י. לקו"ת פרשתנו (דרושי ש"ש) סו, ג.

התשובה)²⁰ – שעניין זה הוא באופן של הליכה, שנעקר לגמרי מדרגתו הקודמת²¹, ומתעלה לדרגה נעלית יותר שבאין ערוך, דוגמת העילוי של בעלי תשובה לגבי צדיקים²².

ובסגנון אחר קצת: שבת שובה הוא עניין של הליכה בעילוי אחר עילוי בעבודת התשובה עצמה – למעלה מהתשובה בכל השנה כולה, כולל גם התשובה בשבתות השנה כולה – עילוי באופן של הליכה, באין ערוך לגבי דרגות התשובה שלפני זה. ד. וגם עניין השמחה שבעבודת התשובה מודגש בפרשת וילך:

בפרשת וילך מסופר אודות "גמרה של תורה" – "ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים גו"²³, "כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו"²⁴, ובהמשך הכתובים²⁵ – "ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם ויצו משה את הלוויים . . . לקוח את ספר התורה הזו ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלוקים וגו"²⁶. וכאן רואים דבר נפלא (שכמה לא שמו לב עליו) – שעניין "שמחת תורה", שמחה לגמרה של תורה²⁷, שייך גם לפרשת וילך שבה מפורש בתורה העניין של "גמרה של תורה"²⁸, ובמילא, יש כבר בפרשת וילך (מעין ודוגמת) השמחה של שמחת תורה – שלימות השמחה ב"זמן שמחתנו", למעלה משמחת שבעת ימי הסוכות (שבעת ימי ההיקף),

ונמצא, שבשבת שובה נעשה עניין התשובה בתכלית השלימות, ומתוך שמחה ותענוג, שהרי תשובה בכלל צריכה להיות בשמחה¹¹, ועד ש"אין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות והשביה, כמשל בן מלך שהיה בשביה כו' ויצא לחפשי אל בית אביו המלך"¹², ועל אחת כמה וכמה תשובה עילאה שהיא "בשמחה רבה"¹³, כמודגש גם באופן עבודת יום השבת – "וביום שמחתכם אלו השבתות"¹⁴, עניין השמחה, "וקראת לשבת עונג"¹⁵, עניין התענוג.

ג. ויש לקשר כל זה לפרשת השבוע – פרשת וילך: "וילך" (שם הפרשה, המורה על תוכנה) עניין ההליכה – מורה על הילוך ועלייה מדרגה לדרגה, עלייה עד באופן של הליכה אמיתית, שפירושה – שנעקר לגמרי ממקומו הקודם, היינו, שמתעלה לדרגה שבאין ערוך לדרגתו הקודמת, כי כל זמן שנמצא בדרגה שיש לה ערך ושייכות לדרגה הקודמת, לא נעקר עדיין לגמרי מדרגתו הקודמת¹⁶.

ובזה נרמזת השייכות לעניין התשובה – שהיא באופן של הליכה, שנעקר לגמרי ממקומו ודרגתו הקודמת:

תשובה (כפשוטה) היא – ש"גמור בלבו לכל ישוב עוד לכסלה כו"¹⁷, ו"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"¹⁸, ועד שנעשה מציאות חדשה לגמרי, "אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים"¹⁹.

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת התשובה ד"הרוח תשובה אל האלוקים אשר נתנה" (עיקר ושלימות

(20) קהלת ז, יב. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(21) שהרי, גם עבודת התשובה דצדיקים היא באופן ד"אסורה מכאן" (ראה ד"ה ביום השמיני שלח גו' תשמ"א ס"ד (סה"מ מלוקט ח"ב עמ' קלו"ז). וש"ג).

(22) ראה בברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה גם לקו"ת פרשתנו סה, א. ובכ"מ.

(23) לא, ט.

(24) פרש"י עה"פ.

(25) שם, כד ואילך.

(26) ואף שבפסוק זה לא נסתיימה עדיין התורה (שהרי ישנם עוד ב' פרשיות) – כבר פירש רש"י לעיל "כשנגמרה כולה נתנה כו", היינו, שכתוב זה נאמר על העתיד, ובפרט שזהו עתיד הקרוב, שהרי "גמרה כולה" בו ביום (במכ"ש וק"ו מענייני נבואה שבתורה בנוגע לאחרית הימים).

(27) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט. וראה זח"ג רנו, ב.

(28) ומבחינה מסויימת, עוד יותר מאשר בסוף פרשת ברכה – לא רק "גמרה של תורה" בפועל ממש, אלא "גמרה של תורה" כפי שנתפרשה בתורה (באופן נעלה יותר מהמציאות בפועל ממש).

(11) נוסף על חיוב השמחה בכל ענייני התומ"צ, ועאכו"כ בתשובה, שעל-ידה נעשה התיקון והשלימות בענייני התומ"צ (ראה לקו"ת אחרי כו, ד. פרשתנו סה, סע"א. ובכ"מ).

(12) תניא פל"א (מ, סע"א ואילך).

(13) אגה"ת ספי"א.

(14) ספרי בהעלותך י"ד, יו"ד.

(15) ישעיה נח, יג.

(16) ראה לקו"ת שלח לח, ד. סה"מ תר"ס ע' קח. אעת"ר ע' סט ואילך. ועוד.

(17) אגה"ת פ"א (צא, רע"א).

(18) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(19) שם ה"ד.

לאורך ימים ושנים טובות, עד לחיים נצחיים. ויש להוסיף, ששייכות יארציית לתשובה היא בגילוי יותר ביארציית של האם – כידוע³⁵ שתשובה עילאה היא בבינה, שנקראת "אם הבנים"³⁶, שממנה נמשך לבחינת הבנים, ז"א ומלכות, מדות ומעשה.

ולהעיר גם מהראשי תיבות שבשמה של בעלת היארציית – "חנה" – חלה, נדה, הדלקת הנר³⁷, ג' המצוות שעליהן נעשה תיקון חטא אדם הראשון, חלתו של עולם, דמו של עולם ונרו של עולם³⁸, שזהו עניין התשובה. ובזה נרמז גם הראשי תיבות "החן"³⁹ – ש"חן" קשור עם י"ג מדות הרחמים, שלימות התשובה, והתוספת ה"א" – יש לומר לרמז על המשכה לעולם הזה שנברא בה"א"⁴⁰.

וקשר ה"יארציית" לפרשת וילך – שבתחילתה מסופר אודות הסתלקותו של משה, רעיא מהימנא⁴¹, "בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום", "היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות"⁴².

1. [..] ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה בפועל:

בעמדנו בשבת שובה פרשת וילך – יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בעבודת התשובה ("והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה", נשמות בגופים) בעילוי אחר עילוי, ובאופן של הליכה ("וילך"), שלא בערך לגבי דרגת התשובה שלפני זה, ומתוך שמחה, עד לשלימות השמחה, בדוגמת השמחה של שמחת תורה, כנ"ל בארוכה.

(קטעים משיחות שבת פרשת וילך, ו' תשרי ה'תשמ"ט. התועודות תשמ"ט, כרך א, עמ' 44:38 – מוגה)

35) אגה"ת ספ"ח (מרע"מ פ' נשא קכג, סע"א. וכן שם קכב, א. ועוד). שם רפ"ט.

36) ושייך גם לעניין השמחה – "אם הבנים שמחה".

37) מגלה עמוקות עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) – בשם הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).

38) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספ"ז.

39) מגלה עמוקות שם.

40) מנחות כט, ב.

41) שישנו ופועל בכאו"א מישראל (ראה תניא רפמ"ב).

42) פרש"י עה"פ – מר"ה יא, א. וש"נ.

ואולי יש לומר – למעלה אפילו מהשמחה בשמיני עצרת (שומר ההיקף), שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה (כידוע²⁹ שהשמחה של שמחת תורה היא עניין בפני עצמו, אפילו בארץ ישראל, שעושיין שמחת תורה בשמיני עצרת).

ונמצא, שהקריאה דפרשת וילך ("גמרה של תורה") בשבת שובה מדגישה יותר את השמחה שבעבודת התשובה, עד לשלימות השמחה דשמחת תורה³⁰, ולא עוד, אלא, שממנה מתברך יום הכיפורים – תכלית שלימות תשובה, שהיא מתוך שמחה³¹, עד כדי כך, שאפילו העינוי דיום הכיפורים אינו עניין של צער, כמו שאר התעניות, אלא אדרבה) הוא עניין של עונג, בחינת "אז"ב³² תתענג על הוי"³³, כי, התשובה דיום הכיפורים היא מצד גילוי בחינת היחידה שבנפש, "יחידה ליחוד"³⁴ (מכבואר בארוכה בדרושי חסידות).

ה. וכל זה קשור גם עם עניין ה"יארציית":

"יארציית" קשור עם הסתלקות הנשמה מהגוף – "הרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה", שזהו גם התוכן הפנימי של עבודת התשובה, "עיקר התשובה הוא כמו שכתוב והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה"²⁰, גם בהיותו נשמה בגוף,

29) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט עמ' 225 ואילך.

30) להעיר, ששלימות השמחה דשמחת היא לאחרי ומצד עבודת התשובה דיוהכ"פ (ראה בארוכה ד"ה ביום השמיני עצרת תשמ"מ (סה"מ מלוטק ע' סג ואילך). וש"נ).

31) להעיר, שביוהכ"פ "ניתנו בו לוחות אחרונות", ונקרא "יום חתונתו" (משנה סוף תענית ובפרש"י) – שלימות השמחה.

32) ישע' נח, יד. וראה לקו"ת ויקרא בסוף ההוספות (נד, ד). ובכ"מ.

33) ועד ששייך גם לעניין דאכילה ושתיה – כדאיתא בפע"ח (שער יוהכ"פ פ"א) שהתענית דיוהכ"פ הוא "סוד אכילה ושתיה פנימית", ועפ"ז מובן מאדו"ל (יומא פא, ב. וש"נ) "כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי" – שע"י האכילה בערב יוהכ"פ מתעלה ("מעלה כו' הכתוב") לדרגא נעלית יותר, שגם התענית דיוהכ"פ תהיה קשורה עם עניין של אכילה, אכילה פנימית (ראה בארוכה ברכות ערב יוהכ"פ תשמ"ז ס"ח. תשמ"ח ס"ד. ועוד).

34) להעיר ממאמר הזהר בפרשתנו (רפג, א) "זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהו כו", ובלקוטי לוי"צ (ע' תס) ש"אתרעי הוא רצון, בחי' כתר" – שלכן, מגיעים בבחי' הרצון דלמעלה, עד לפנימיות הרצון, תענוג.

יום הכיפורים

יום הכיפורים בביאת המשיח

בערב יום הכיפורים, בסעודת הבוקר, היה הרבי הרש"ב נ"ע משוחח בעניין מסויים בחסידות וב'עבודה'. על-פירוב היה תוכן העניין מוקדש לנושא: איך תהיה העבודה של ערב יום הכיפורים בביאת המשיח. ופעם אמר: כשמשיח יבוא יהיה בעולם הזה הגשמי גילוי אור אלוקי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות. אז יראו את דבריה' המהווה ומחיה את המקום, וכך גם את דבריה' המהווה ומחיה את הזמן; בכל יום יאיר הגילוי האמיתי של היום. אז יאיר ה"ובתשעה לחודש" כפי שנאמר מפי הקב"ה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

י"ג שעות נוספות

הרבי הרש"ב נ"ע היה מוסיף י"ג שעות הכנה לכ"ו השעות של יום הכיפורים, כך שמספר השעות היה – ל"ט. היה קם באחת וחצי בלילה, ולומד קבלה עד זמן 'כפרות', שהיה בחמש ורבע לפנות בוקר. לאחר 'כפרות' למד עוד זמן-מה ואחרי-כן הלך לטבול במקווה.

(ספר-השיחות תש"ה עמ' 21)

עבודה בזריזות

פעם אחת האריך הרבי הרי"צ בתפילתו בערב יום הכיפורים. הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד על כך ואמר לו: "סדר חדש ב'עבודה'!... בערב יום הכיפורים העבודה צריכה להיות בזריזות!".

(ספר-השיחות תש"א עמ' 88)

טבילה במסירות-נפש

כאשר סגרו השלטונות את המקווה ביקטרינוסלב, התחילו לטבול בנהר דנייפר. פעם אחת, בערב יום הכיפורים שררה צינה עזה ביותר, אך רבה של העיר, הגאון המקובל רבי לוי-יצחק (אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו), לא התפעל כלל מן הקור העז. הוא טבל כמה פעמים בנהר, ואחרי כל טבילה יצא והתלבש, שכן נהוג לטבול כמה פעמים בערב יום הכיפורים.

(מפי השמועה)

שני זמנים

בערב יום הכיפורים בליובאוויטש היה הבדל ברור בין מחציתו הראשונה של היום לבין מחציתו השנייה, כאילו היו אלה שני זמנים שונים לגמרי בלוח השנה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

הלכות ומנהגי חב"ד

יום שישי

ה' בתשרי, ערב שבת שובה

להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת – עלידי הכנסת אורחים בסבר-פנים יפות וכיו"ב).⁷

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "העיקר – לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשון, ולא כמו שנוהגין עכשיו".⁸

* היום הוא יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה ובת הרבנית הצדקנית מרת רחל, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה: כבוד בניו-יורק.

בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.

כמורכין יסד על שמה את 'קרן חנה', ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית בעבור קרן זו. גם נוסדו כמה וכמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים 'בית חנה'.

ערבית: בברכת 'מגן אבות' אומרים 'המלך הקדוש'.

סעודה: יש מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הדבש עם המוציא בראש-השנה עד אחר הושענא רבא", והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי השבוע".

שחרית: לפני התפילה, סיום שמו"ת החל

מנהגי-בית-הרב להדליק לשבת תשובה 'תשובה ליכט' (= 'נר תשובה')¹. נר זה היו קולעים מפתילות, פתילה לכל אחד ואחד מבני הבית.² דייקו לעשותם משעווה. כשהתקינו את הפתילות בנר, היו קוראים בשם מי שעבורו מכינים את הפתילה.³

הרבי התבטא ש"מנהג חב"ד להדליק שלושה נרות תשובה".⁴

שבת-קודש פרשת וילך

ו' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת-התורה וכו'".⁵

"בשבת שובה – מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה".⁶

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות:

(1) ספר המנהגים חב"ד עמ' 58.

(2) בסה"ש תש"ד דלהלן מספר אדמו"ר מוהרי"צ, שהניחו גם עבורו פתילה בילדותו. וראה הנסמך ב'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קסז.

(3) סה"ש תש"ד עמ' 7, תש"ה עמ' 14.

(4) שיחת ו' תשרי תשמ"ב סל"ג ('התוועדות' תשמ"ב ח"א עמ' 67, בלתי מוגה). וע"ע ב'כפר חב"ד' גיליונות: 1165, 1170, 1171.

(5) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו לאחר גיל שלוש שנים – כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבהג בעניין זה". ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין דוגמת עלייה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו".

(6) ד"ה שובה ישראל תשמ"ס א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; 'בתורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

(7) 'התוועדות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה ב'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

(8) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ב. נתבאר בלקוטי-שיחות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספות ב'תורת מנחם – התוועדות' (כד) תשי"ט

ח"א עמ' 25) וסוכם ב'שולחן המלך' שם. שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ,

כי גם זה נכלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.

ערכי יום הכיפורים¹⁵. הכפרות יהיו כפי חשבון בני אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת¹⁶ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד¹⁷.

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם..." כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלוש" – שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים¹⁸. אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת¹⁹.

15) סידור אדמוה"ז. מי שאי אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפניו, כי כל עשרת ימי תשובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג ס' תרה במ"ז ס"ק א. שדיחמד מערכת יוה"פ ס' א אות ב).

16) יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

17) סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישני לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממדכי קטן. פמ"ג שם) – כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום הכיפורים וכיוצא-בזה – איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיון דלא שכיחא כו', ובפרט בנדו"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק – ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס צח) **שהאם** היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו – העירו, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו, ולא מסתבר לומר שהכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

18) ספר המנהגים עמ' 58. בשער-הכולל (פמ"ד ס"ב) כ' שאדמוה"ז השמיט מסידורו הלשונות "חליפתנו, חליפתכן, חליפתהן" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכפר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגנו בפועל.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט – כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה – מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה – כעין שריפה ('כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק, ולהעיר משעה"כ הנ"ל, ששלל כ"ז, ומ'רשימות היומן' עמ' רנח – שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא ה' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו), ראה מטה אפרים ס' תרד"תרה ס"ה.

19) שער-הכולל פמ"ד סוס"ב.

מ'שביעי' למנהג רבותינו נשיאינו. בהוצאת ספר-תורה בעשרת ימי-תשובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם.

הפטרה: "שובה ישראל" עד 'ופושעים ייכשלו במ'; "מי איל כמוך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב"י. מיכה ז, יח"כ). נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו.

מנחה: קוראים בפרשת האזינו. צדקתך. קדיש ותקבל. לדוד ה' אורי. עלינו. קדיש יתום. בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות⁹.

ערבית מוצאי שבת קודש: אין אומרים 'ויהי נועם', 'ואתה קדוש'¹⁰. אין מקדשים את הלכנה עד מוצאי יום הכיפורים¹¹.

יום שני

ח' בתשרי

בתפילת מנחה אומרים תחנון.

יום שלישי

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון¹².

סדר כפרות¹³:

תרנגול לבן¹⁴. זמנו – באשמורת הבוקר של

9) לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרבים) בספר-המנהגים עמ' 34. ביאור הנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, שערי הל' ומנהג או"ח ח"א ס' קנד).

10) לוח כולל-חב"ד.

11) רמ"א סו"ס תרב (לא הובא בשו"ע אדמוה"ז שם, אך כן משמע בסיום מנהגי יוה"פ בספר-המנהגים עמ' 59).

12) לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעהמ"ט אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט או, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כע"ה). ראה שו"ע אדמוה"ז ס' תר"ד ס"ד-ה.

13) ב'אוצר' עמ' קעח, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית (וראה 'רשימות היומן' ס"ע קסו, וש"ג). והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"נ).

14) יבחר בלבן רק אם מוזמן לפניו, שו"ע אדה"ז ס' תר"ה ס"ב.

מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו³⁰.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה"³¹.

בדרך-כלל, אין רגילים בין אנ"ש ללכת היום לקברי צדיקים³².

מרכים בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה³³. הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות"³⁴.

מרכים באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים – ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים³⁵. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי³⁶.

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בבשר)³⁷.

היום טובלים פרוסת המוציא בדבש³⁸, אבל על השולחן שמים גם מלח³⁹.

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות⁴⁰ ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל⁴¹.

המהדרין מכסים בעצמם את הדם בברכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות²⁰. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיוסו הַדָּם בְּעֶפְרָ"21. אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה, לא יברך 'שהחיינו'²².

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן²³.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר, לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים²⁴. ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי²⁵. אם נותנים את העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירם במליחה כדת וכדין.

אסור להתענות היום²⁶.

בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה"²⁷, ולא "אבינו מלכנו"²⁸.

אין מאריכים היום בתפילת שחרית²⁹.

מהוריי"צ, נסמנו ב'אוצר' עמ' קפ.

(30) ספר-המנהגים שם. הטעם, שאם נגזר עליו ח"ו שיזדקק למתנת בשר ודם, יצא ידי-חובה בקבלת ה'לעקאח'. הובא בלקו"ש ח"י"ד עמ' 373.

(31) ספר-המנהגים שם.

(32) למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמו"ר סי' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה בהרבה שנים. ידוע שהלך בשנים תשי"א ותש"נ – 'אוצר' עמ' קפד.

(33) מטה-אפרים סי' תרו ס"ג.

(34) לוח כולל-חב"ד. ספר בעש"ט, ר"ה ויו"כ, אות מח.

(35) סידור אדה"ז. בשער-הכולל (מדג), משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע.

(36) שו"ע אדמו"ר סי' תרד ס"א.

(37) ספר המנהגים עמ' 58, עיי"ש.

(38) היום-יום ח"ב (הוספות להיום-יום בלה"ק – קטע מס' 21. 'צדיק למלך' ח"ו עמ' 298).

(39) שו"ע אדמו"ר סי' קסז ס"ח.

(40) והעיר הרב שבתי שי' פרידמן, שגם מילוי ה'קרעפכין' שצ"ל בבשר בהמה (מטעם זכר לשתי הלחם שהיו ע"ג שתי הכבשים בחה"ש, ויו"כ הוא מ"ת דלוחות אחרונות; וכן מטעם שעיו"כ הוא יו"ט מכוסה" וצ"ל שמחה בבשר), שרי מפני שהוא דבר מועט, ואין להרבות בוה.

(41) שו"ע אדמו"ר סי' תרח ס"ה.

(20) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קעז, עיי"ש.

(21) כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפני בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל ע"ה רסקין, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפיו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע. וראה שו"ע יו"ד סי' כח ס"ב ודרכי-תשובה שם ס"ק טז.

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) גם למטה, לפני החשיטה, שישפך הדם עליו. ממתנים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט – שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בעפר (כנ"ל) – שו"ע ונו"כ שם.

(22) שו"ע אדמו"ר אור"ח סי' כב בקו"א א. וראה לקו"ש ח"י"א ס"ע 288.

(23) 'רשימות' הנ"ל, עמ' 17 – 'רשימות היומן' עמ' קסח. וכן נהג הרבי, 'אוצר' שם.

(24) שו"ע אדמו"ר סי' תרה ס"ו. וראה 'רשימות' שם, עמ' 18 ו'רשימות היומן' בסוף העמוד.

(25) ראה גם 'רשימות' שם.

(26) שו"ע אדמו"ר סי' תרד ס"א, עיי"ש בארוכה ובנתיב-החיים 'דיני עיוה"כ' ס"ק ד.

(27) סידור אדמו"ר, ובשו"ע שלו סי' א (מהדו"ק) סי"ז, נא ס"א, ותר"ד ס"ו. וראה צמח-צדק (שער המילואים, חידושים, טז ע"ב) שתמה ע"ז, ונתבאר דבריו בלקו"ש ח"י"ז עמ' 426.

(28) שם ס"ז.

(29) קובץ-ליבאוויטש גיליון 5 עמ' 71, ועוד בשיחות אדמו"ר

חטאים... 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו'⁵⁰.
 אין אומרים "אבינו מלכנו".
 בסעודה המפסקת⁵¹ – המאכלים יהיו בלי
 מלח⁵².
 גברים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא
 תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁵³.
 "יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא
 סמוך ליום הכיפורים"⁵⁴.
 מפסיקים לאכול מבעוד יום⁵⁵.
 הדלקת הנרות: מברכים: "להדליק נר של יום־
 הכיפורים", ו"שהחינו"⁵⁶.
 מרבים בנרות בבית־הכנסת⁵⁷. כל איש נשוי
 מדליק "אָ לעבעדיגע ליכט" [=נר חיים]. ולנשמת
 הוריו שנפטרו – נר נשמה⁵⁸.
 חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל'
 לחופה, אינו לובשו ביום־הכיפורים⁵⁹. אָבל (רח"ל)
 בשנת האבלות – ילבשו⁶⁰. אין להיכנס בקיטל
 לבית־הכיסא⁶¹.

50) סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך
 במסיבו' ח"א עמ' רמח.
 51) יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת
 הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת
 ידים (שו"ע אדמוה"ז סי' קנח ס"ב).
 52) כמה טעמים בדבר, והטעם הפשוט הוא כדי שלא יצמא למים
 ביום הכיפורים – סה"ש תרצ"ז עמ' 157.
 53) שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ח ס"ח.
 54) דעה שנייה ("וי"א", לאחר דעה ב'סתם') בשו"ע אדמוה"ז תרו
 סי"ג. ורבים נוהגים גם בזה.
 55) סי' תר"ח ס"א.ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות.
 וכשמפסיק לפניו, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו
 מקבל עליו את התענית – שם ס"ז.
 56) מחזוה"ש, לוח כולל־חב"ד.
 57) שו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ד. לוח כולל־חב"ד.
 58) במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה)
 מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני הוורים נפטרו, אבל
 להורה הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד). שם ובאלף־המגן ס"ק
 יח ישנן דעות שונות איזה מהנרות יהיה בביתו ואיזה בבית־הכנסת,
 ובשו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ד איתא, שגר חיים הוא בבית־הכנסת
 (באג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ד עמ' קנב – שיש להניחו במקום
 שאינו עלול לכבות בנקל, עיי"ש). ולכן מביא בשבח המועדים עמ'
 44 שגר הנשמה יהיה בבית ויבדיל עליו במוצאי יום־הכיפורים.
 59) ספר־המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו עמ'
 קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא לבש בפועל את
 הקיטל בחופתו – ילבשו עתה, כי עניינו הוא "אחת בשנה".
 60) 'אוצר' עמ' קצח.
 61) ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' כא ס"ג.

לפי הוראת הרבי, אחר חצות היום יקרא
 אחד לעצמו את ההפטרה של יום־הכיפורים⁴².
 אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת
 אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות,
 קרוב ליום־הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים
 האמורים בספר־המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר
 שגם לאחר יום־הכיפורים אין עושים מאומה מזה.
 לפני טבילה ותפילת מנחה³⁵ נוהגים ללקות ל"ט
 מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה – מוטה,
 ופניו לצפון⁴³. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על
 כתף שמאל ותחתיהם באמצע⁴⁴, וחוזר חלילה.
 המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים
 פסוק 'והוא רחום'³¹, בכל הלקאה אומרים תיבה
 אחת, סך הכול ל"ט תיבות.
 אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום
 חציצה⁴⁵ וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו
 היא משום תשובה, כגר המתגיר⁴⁶.
 בתפילת מנחה בלחש, אחר 'יהיו לרצון' הראשון,
 אומרים וידוי ו"על חטא"⁴⁷.
 ככל הוידוים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת
 הוידוי⁴⁸. מפסיקים קימעה במקומות המופסקים
 במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דברנו דופי: –
 "טפלנו שקר: – "קישינו עורף:"). מכים על החזה
 באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו
 הרשענו"⁴⁹, ובעת אמירת: 'על חטא... 'ועל

42) האמירה – ע"פ 'התוועדות' תשמ"ה ח"א עמ' 351. זמנה – ע"פ
 'התוועדות' תשמ"ו ח"א עמ' 396.
 43) שו"ע אדמוה"ז סי' תרו סי' א"טו (מלבד שני הפרטים – זמן
 המלקות, ואמירת הנלקה, שההוראה בספר המנהגים אחרת).
 44) שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"ז.
 45) 'אוצר' עמ' קפח.
 46) מט"א סי' תרו ס"ח.
 47) שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"ב. גם נשים נשואות טובלות, עיי"ש
 סי"א, והמובא בס' 'כבודה בת מלך' עמ' קעו.
 48) שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"א.ג. לכאורה, אין להכות על החזה
 ב'סלח לנו' בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הוידוי
 שבסופה, וכההוראה: "על־חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקר"ש
 ח"ט עמ' 386). ועצ"ע מלשון הרבי בנדון בספר־המנהגים ר"ע 65
 "ממוצאי (ולא: מערב) יוהכ"פ...". וראה הדין בזה ב"התקשרות"
 גיליון שעט בסופו. אבל הרה"ח ר' אלי' שי' זילברשטרם מספר,
 שבשנת תשכ"ז וכן בשנת תשל"א (או תשל"ב) עמד מקרוב וראה
 ברירור שהרבי מכה על ליבו, הן בשחרית (ומתאים ללשון ספר־
 המנהגים הנ"ל) והן במנחה.
 49) 'אוצר' עמ' רא, ממנהג הרבי.

שני אנשים כשרים פונים עם ספריהתורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספריהתורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה⁶⁵.

מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".
"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית-דין, ישמעו⁷².

פסוק "אור זרוע" – פעם אחת, ובקול רם. כל-נדרי: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך). עם הש"ץ⁷³.

"ויאמר ה' סלחתי כדברך" – אומר הקהל ג' פעמים ואחר-כך הש"ץ ג' פעמים⁷⁴.

הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזוהרו לסיים קודם שסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו⁷⁵.

יש להכריז בבית-הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות – לא יברכה עתה⁷⁶.

מחזירים את ספריהתורה וסוגרים הארון.

תפילת ערבית:

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – אומרים בקול רם⁷⁷.

אחר עלינו – קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בברית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (והתחילו שוב מתחילתו)⁷⁷.

לעניין לימוד מסכת יומא ביום-הכיפורים, כתב הרבי "אבל לא ראיתי שרבים נוהגים כן. ולולי דמסתפינא לומר – אפילו לא מספר ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, 'לא ראינו' – ראיה"⁷⁸.

⁶⁵ מכירה פומבית גם על שאר הספרים.

⁷² קובץ יגדיל-תורה (ני). גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

⁷³ שו"ע אדמוה"ז סי' תרל"ט ס"ג.

⁷⁴ ספר-המנהגים עמ' 63.

⁷⁵ שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח.

⁷⁶ שם ס"ט.

⁷⁷ 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא].

⁷⁸ מענה משנת תשמ"ה ('אוצר' עמ' רלב), למרות שהמנהג נזכר ונתבאר בשו"ע רבינו סי' תרכ"א סט"ז.

מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליו לפני השקיעה⁶².

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה⁶³.

לפני ההליכה לכל-נדרי – ברכת הבנים והבנות⁶⁴. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידי הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדותיו, כשידיו למעלה מראשה של כל אחת ואחת⁶⁵.

רבותינו נשיאנו היו מברכים בנוסח "ברכך" (עד כולל "ואני אברכם")⁶⁶.

אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהלים שקודם כל-נדרי) וידוי – 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאנו⁶⁷.

יום רביעי

'ל בתשרי, יום-הכיפורים

ליל יום-הכיפורים:

אין מדקדקים לומר כל-נדרי מבעוד יום⁶⁸. לפעמים היה מורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן 'אבינו מלכנו', ואחר-כך אמרו את תשעת מזמורי התהילים קטור-כג שקודם כל-נדרי⁶⁹.

פותחים הארון ומוציאים לפחות שלושה ספרי-תורה⁷⁰. ומצווה גדולה לקנות החזקת ספר ראשון⁷¹. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו⁶⁵.

⁶² שו"ע אדמוה"ז סי' יח ס"ג, לוח כולל-חב"ד. וראה פסקי הסיידור אות מב. ואין מסירין אותו בלילה, מפני שהדבר ידוע שאז אין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים – ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' יח ס"ד.

⁶³ 'אוצר' עמ' קצו, מספר מאמרי אדמוה"ז הקצרים עמ' שלו (לענין יו"כ), וספר-המנהגים עמ' 46 לענין תשעה באב.

⁶⁴ ספר-המנהגים שם.

⁶⁵ 'אוצר' עמ' קצד.

⁶⁶ שם עמ' קצה, ומציין לשיחת ליל שמח"ת וש"פ בראשית (ב) תשרי"מ, עיי"ש.

⁶⁷ לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז סי' תרו סו"ס ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בוידוי זה ('רשימות היומן' עמ' קסח). הרבי היה אומר זאת בקביעות.

⁶⁸ 'רשימות היומן' עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדמוה"ז סי' תרל"ט ס"ד.

⁶⁹ שם עמ' רב-רג.

⁷⁰ 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

⁷¹ סידור אדמוה"ז. ובהמלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר

התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך "אשר יצר" בידיים טהורות. אבל ביום, דיי בכך שעשה צרכיו (אף ל'קטנים'), כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך.⁸⁶

שחרית:

יטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר.⁸⁷

הכהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע.⁸⁸ אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"⁸⁹.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שריא גאון: 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע'רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואיביו נופלין לפניו"⁹⁰.

הרבי עמד באמירת הפיטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבוננו של עולם', ככתוב במחזור.

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר⁹¹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שברך'⁹².

86 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"ד-ה.

87 שם ס"ב-ג. לענין נט"י - גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמז.

88 לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובסי' תרכ"א סי"ז, שהלויים נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ס"ק ט, שבח-המועדים עמ' 50 וש"ג. גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע - הוראת הרבי, 'אוצר' עמ' ריז. ומ"מ ישבו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ"פ (לקו"ש שם).

89 סידור אדמוה"ז.

90 ספר המאמרים תש"ג עמ' 11.

91 ודלא כמנהג העולם, 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רכ.

92 הנוסח המורגל ב'מי שברך' זה היום: 'מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד יום הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרנו ויצילנו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמן' (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם?) ברה"ר אומרים "יום הדין").

קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בשבת ויום-טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'⁷⁹.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: קכד-קלב.⁸⁰

מי שצריך לאכול ביום-הכיפורים⁸¹, אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם-משנה. אבל אומר בברכת המזון 'עלה ויבוא', ואומר 'ביום-הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה'⁸².

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאם מגיל תשע והכחושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום⁸³. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום-הכיפורים, ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם.⁸⁴

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין.⁸⁵

היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר

79 ספר-המנהגים עמ' 59.

80 ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי נוסח אדמוה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל' לשינה). ובמחזה"ש, הוצאת קה"ת כפר-חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושל"ח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'.

81 לענין שיעורי (כמויות זמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. מדות ושיעורי תורה עמ' רמט. שיעור אכילה - כ"ג 30 סמ"ק מוצק (נפח קופסת גפרורים רגילה). שיעור שתיה - כ"ג 40 גרם/סמ"ק נוזל. אכילה ושתייה אינן מצטרפות. ממתנים בין כמות לכמות 9 דקות, ואם א"א - לפחות 7 או 6 דקות. ומאחר 30 סמ"ק אינם 30 גרם (ראה קובץ יגדיל תורה, ברקלין, גיליון סה סימן טד), הרי ממוצע-הצפיפות בלחם לבן הוא 0.4 (12 גרם), בלחם אחיד 0.6 (18 גרם), וניתן ורצוי לדחוס את הלחם וכד' בתוך כלי-המדידה ככל האפשר. ובפירות וירקות המשקל שווה בערך לנפח.

82 שו"ע אדמוה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח ס"ח (בשער-הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'עלה ויבוא', ונזכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצו"ע סי' קלג ס"ח. משנ"ב ס"ס וה).

83 שו"ע אדמוה"ז סי' תרט"ז ס"ה וסי"א.

84 אלף-המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.

85 אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"ז עמ' ב.

מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחווים ב'עלינו'⁹⁹ וב'והכהנים' לבין הקרקע.

בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך..."¹⁰⁰.

"מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עוו, פשעו... בניישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'¹⁰¹.

לאמירת 'והכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)¹⁰².

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים, אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה¹⁰³. קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה¹⁰⁴.

בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית"⁹³. מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית הכנסת בזמן הזכרת נשמות⁹⁴. אבל (רח"ל) בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית הכנסת, אך אינו אומר 'יזכור'⁹⁵. אחר כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יאמר "אב הרחמים"⁹⁶.

אם יש מילה בבית הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית הכנסת - יחזירו את ספר התורה לארון הקודש לפני שיוצאים⁹⁷.

ונתנה תוקף: (הרבי עמד באמירת פיוט זה) הש"ץ מתחיל, והציבור אומר עד "את גזר דינם". אחר כך הש"ץ אומר בקול מ"כבקרת" עד סוף הקטע, והציבור מתחיל "בראש השנה" עד "ומי ירום". אז אומר הש"ץ בקול את כל הקטע, ובסיימו אומרים הציבור ולאחריהם הש"ץ בקול רם "ותשובה... הגזירה". שוב אומר הציבור "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או עכ"פ מסיים) את הקטע בקול, ואז אומרים הציבור ולאחריהם הש"ץ בקול רם "ואתה הוא... וקיים", ואז אומרים הציבור "אין קצבה" עד גמירא כשהש"ץ מסיים את הקטע בקול מתחיל הש"ץ "כתר"⁹⁸.

93 סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח ס' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד.א.

94 קיצור שו"ע קלג.א. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ שאין אחרים שיאמרו עבורם.

95 הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא משנה אחרונה' כלפי המובא בשערי הלכה ומנהג' יו"ד עמ' שפג "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכא"ב.

96 הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי"י הורה הרבי למזכיר הר"ל ש' גרונר שיאמר זאת.

97 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדמוה"ז ס' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'דעת'... לפני הקדיש. ואולי ע"פ מש"כ בפסקי הסיידור את סה, שלדעת אדה"ז לא די בפסוקים מלוקטים וצ"ל מזמור דווקא).

98 המתפלל בניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם בנוסחתם, ע"פ פשוט לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדמוה"ז ס' קכה סו"ס א.א. וראה בס' הפסק בתפילה מהדו"ק עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח ס' י' סוף אות ד).

99 הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה, הש"ץ והציבור מסיימים אותו בלחש. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים "קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשיך נוסח עלינו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **הקהל** אומר "הוא אלקינו", יאמר **הש"ץ** פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע). 100 סה"ש תש"ד עמ' 25-26.

101 שו"ע אדמוה"ז ס' קיג סו"ס ג.
102 'רשימות' ד' עמ' 10 - 'רשימות היומן' עמ' קסא, וש"נ. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

103 ספר-המנהגים עמ' 59. אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביוה"כ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא ראה לעיל בהערה 78 ובפנים.

104 'אוצר' עמ' רלג. יש לברר אודות ה"ג מדות הנאמרות בקטע יום קוראי בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה,

של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון מארש נפוליון עד צאת הכוכבים¹¹². ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים.

יום חמישי

י"א בתשרי

מוצאי יום־הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ במוצאי יום־הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' – לא ראיתי. ובבית־הכנסת כאן אין נוהגין כן"¹¹³.

תפילת ערבית¹¹⁴ והבדלה – בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים⁹⁹.

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר¹¹⁵, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' – גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה¹¹⁶.

במוצאי יום־הכיפורים אומרים: 'גוט יום־טוב'⁹⁹. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת¹¹⁷.

"מי שכבה נרו ביום־הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום־הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום־הכיפורים, לא

זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה¹⁰⁵.

לפני 'אשרי' פותחים את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה¹⁰⁶.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"¹⁰³.

בנעילה אומרים "חתמנו" (בתפילה וב'אבינו מלכנו', במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר ונכתב"). אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום¹⁰³. בפיוט 'ה' ה' – אזכרה אלקים ואהמיה", כמדומה שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית)¹⁰⁷.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו – תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה¹⁰⁸.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול¹⁰⁹. באמצע קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן', מנגנים 'מארש נפוליון'¹¹⁰, ואחר־כך תוקעים תקיעה אחת¹⁰³.

מעיקר הדין, מותר לתקוע אפילו בין השמשות¹¹¹. אבל כמה פעמים אירע בבית־המדרש

שנדפסו באותיות רגילות ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא. וצ"ע אם גם בזה סגנון שכל הציבור 'עסוקים באותו ענין').

ואגב צ"ע ג' בנוסח י"ה"ר קודם תהלים בחול' (הנדפס בס' תהלים 'אהל יוסף יצחק' עמ' 180), שנדפסו בו יגמה"ר ללא שום הסתייגות (כשאומרים ביחיד – עכ"פ ע"פ שו"ע שיש לאומרם בטעמי המקרא).

105) שו"ע אדמוה"ז ס' תרכ"ג ס"ב.

106) ספר־המנהגים עמ' 64. לוח כולל־חב"ד.

107) כן מסר הרה"ח דה'אוצר, מאידך, הרה"ח ר' נחום שי' קפלן (המשמש כש"ץ בבית חיינו) מסר, שאומרים הי"ג מידות גם כ'פומן בין בתי הפיוט, ולכן נשאר כך במחזור החדש ש"ל בשנים האחרונות בני. י. וצ"ע.

108) סה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלק"ד ח"א דף נטא, איתא מהאי" טעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

109) ספר המנהגים (שו"ע אדמוה"ז ס' תרכ"ג ס"ח, כדעת הרמ"א א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל־חב"ד מוזכר 'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו' ומהנהג ירושלים, אף שבפועל בין אנ"ש גם בירושלים ת"ו אין מספיקים זאת. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה).

110) ספר־הניגונים, ניגון קע.

111) שו"ע אדמוה"ז ס' תרכ"ג סעיף יא.

112) 'אוצר' עמ' רמב.

113) אג"ק ח"ג עמ' רכ.

114) המתפלל במניין מנוסח אחר, ומיד אחרי 'תתקבל' מתחילים ערבית – לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', וט' פרקי התהלים, ורק אחר־כך יתחיל להתפלל ערבית – למרות שעלידי"זה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו לברכות ק"ש' (ראה שו"ע אדמוה"ז ס' נד ס"ג. משנ"ב ס' רלו ס"ק א). ואת ע"פ מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא.

115) שע"ת ס' קיח ס"ק א. דה"ח ס' לג. מו. עב.

116) קצוה"ש ס' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק טו.

117) סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מ'המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד').

השנה¹²⁷. טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בכרכות-השחר³³.

הערב מתעסקים או על-כל-פנים מדברים על-דבר עשיית הסוכה³³. ואמר הרבי: "רוב ישראל – ואני בתוכם – אינם נזהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על-ידי דיבור בזה"¹²⁸.

שנה אחת ראו שהרבי חוזר הביתה במוצאי יום-הכיפורים, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה¹²⁹.

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט'ס נאָמען)³³.

משכימים לבית-הכנסת¹³⁰.

אין מתענים עד אחר אסרו-חג. וחתן ביום חופתו – בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה¹³¹.

בניית הסוכה¹³²:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן אאמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי-יצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה¹³³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו ברח' פרוזידנט, על-ידי זריקת כמה ענפים של סך.

מכיוון ש"תשבו כעין תדורו" – צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה "מצווה בו יותר מבשולחו"¹³⁴.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית

הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא¹¹⁸. צום יום-הכיפורים הוא כ"ו שעות¹¹⁹, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות¹²⁰.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלי ברכה. וגם הכוהנים, שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל¹²¹.

הבדלה – יין, נר, הבדלה. ומברכים דווקא על "נר ששבת" (שדולק מערב יום-הכיפורים). ואם אין נר חוץ מזה שבבית-הכנסת, ידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ובבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם¹²².

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו¹²³.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא אם-כן בירכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר לתת.

אחרי הבדלה מקדשים את הלבנה – בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא-דווקא בטלית וקיטל¹²⁴], ונוכח לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן¹²⁵. במוצאי יום-הכיפורים – סעודה חשובה¹²⁶. עריכתה בהרחבה ממשיכה גשמיות על כל

(118) שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ח.

(119) סה"ש תש"ה עמ' 21.

(120) אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע בו אחר תיבת "שלדי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרב).

(121) לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום – לקו"ש ח"ט עמ' 386. לפני קידוש לבנה – לוח כולל-חב"ד (וכן הורה הרבי במוצאי ת"ב, ס' משבחי רבי עמ' 151). עושים זאת רק כעת, עם תום שעות הצום, ולא לפני ערבית (וכיוון שעוסקים בתפילה, א"צ כלל ליטול ידיים אז).

(122) שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ד. מדיקים אבוקה, או מדיקים נר ומקברים את שלהבתו לנר ששבת, ומברכים על שניהם יחד.

(123) 'אוצר' עמ' רמח.

(124) ראה אופני הנהגה שונים ב'אוצר' שם.

(125) לוח כולל-חב"ד.

(126) שו"ע אדמו"ר סי' ש"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה 'אוצר' עמ' רר.

(127) לשמע' אאון עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה 'אוצר' עמ' רנא.

(128) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רנא, ועוד.

(129) מפי הרה"ח ר' דובער יוניק, ב"מ 246 עמ' 27.

(130) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמו"ר שם סי"ד.

(131) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמו"ר שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

(132) בלקוטי שיחות כרך יט עמ' 289 הביא מתשובות הגאונים (למסכת סוכה סנ"א-י"ג) שצריך לבנות סוכה בביהכ"נ בשביל אורחים, "וכן מנהג ישראל", עיי"ש.

(133) המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

(134) לקוטי שיחות ח"כ עמ' 267.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן, להדר לברך על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה¹⁴². מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקקים שיהיה מקצתו ירוק¹⁴³. לוקחים לולב שאין עליו כפופים (את הכפיפות מכנים בשם 'קנעפלאך' [כפתורים]). כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן הצד קצת; לולב ישר; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה (קאָרע) מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרבי¹⁴⁴.

* רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁴⁵, ולפחות שבכל בית ועכ"פ בכל קהילה תהיה ערכה של ד' המינים מיוחדת לילדים (וכמובן שלא להלאה שלאחר הבר' מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

* עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג' הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעוץ חייטים' לחג' הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם').

דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך¹³⁵. עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות¹³⁶. מרבים בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמך יותר! עוד יותר סמך!"¹³⁷. וכדי "שהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו¹³⁸ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אם יש חלל טפח ביניהם, או שהוא מתחתיו אפילו אין ביניהם חלל טפח¹³⁹, ידאגו שישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג].

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה¹⁴⁰. אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות¹⁴¹.

בסוכת 770 רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא.

ארבעת המינים:
אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא¹³².

142 אג"ק חי"ג עמ' קי וחלק י' עמ' צה.
143 ולכאורה לפי זה, אם יש אפשרות עד"מ לקנות צהוב רק עם כתמי-עלים ('בלעטלאך') שההירות מהם היא רק הידור של יופי, יש להעדיף את הצהוב. ולפלא שרבים מאנ"ש אין מקפידין ע"ז, ובפרט שאף הקונים אתרוג (מקומי) בימים האחרונים, יכולים למצוא צהובים לרוב.
144 'אוצר' עמ' רעא.
145 ראה שו"ע סי' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן סי' רמא ס"ק ד. שו"ת אגרות משה אור"ח ח"ג סי' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ. ובערכה של הקטנים, הם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6. בלית ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב שאול, אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

135 אג"ק חי"ב עמ' סו.
136 ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם נלקח משם.
137 'לשמע און' עמ' 20.
138 'התנוועדויות' תש"נ ח"א עמ' 164.
139 כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח אינו נחשב לאוהל (עיין שו"ע אדמוה"ז סי' תר"מ ס"י), אך מתחתיו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שו"ע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה ברורה שם ס"ק כה בשם הפריימגדים).
140 ספר המנהגים. אבל הבונים סוכם בגינה, חובתם להכין לה רצפה מיוחדת, לבל ייכשלו בהשקיה בשבת וי"ט (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' שלו ס"ט).
141 ספר המנהגים, 'אוצר' עמ' רסז, וש"נ הטעם.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש